

Pomohlo, že jsem žena

S Danou Kyndrovou o tom, jak na počátku devadesátých let fotografovala poslední okamžiky sovětské vojenské přítomnosti v Československu

PETR ZÍDEK

Jak vás napadlo fotit odchod sovětských vojsk?

Na jaře roku 1990 jsme s Karlem Cudlínem fotili první uprchlíky z dalších postkomunistických zemí, kteří byli umisťováni právě do objektů po Sovětské armádě. Když jsme přijeli do Jablonečku u Mimoně, tak jsme tam viděli celou tu děsivou komunistickou výzdobu, vše ve stadiu rozkladu, což mě uchvátilo. Brala jsem to trochu jako pokračování svého projektu *Rituály normalizace*. Nechtěla jsem dělat kroniku a objíždět všechna kasárna, ale zachytit celou tu atmosféru.

Podle čeho jste si vybírala místa, kam pojedete?

Hlavně jsme jezdili do Milovic a okolí, kde bylo sovětských posádek nejvíce. Také jsem byla v Hradčanech u Mimoně a pak na Slovensku v Rožňavě.

Objevila jste něco nečekaného, co vás samotnou překvapilo?

Když člověk žil v Praze jako já, tak se se sovětskými vojáky prakticky nepotkal. Ale když jsem pak přijela do těch lesů a viděla, kolik tam toho všeho bylo, tak mě to šokovalo.

Bránil vám někdo ve focení?

Ne, vůbec. Využila jsem ženského šarmu a toho, že umím rusky, díky čemuž se mi bez problémů podařilo proniknout i do různých ubikací. V Milovicích jsem se vždy zapsala na strážní budce a pak jsem šla, kam jsem chtěla. Nakonec jsem se už ani nezapísávala a chodila tam dírou v plotě. Když jsem pak ukazovala své fotky našim generálům, tak se sami divili, co všechno se mi podařilo nasnímat. Ani oni vlastně přesně nevěděli, co u nás Sověti mají.

Dana Kyndrová

Foto: Přemysl Fialka

Strašně mi pomohlo, že jsem žena. Rusové si myslí, že žena není nebezpečná. I při pozdějším focení v Rusku se mi osvědčilo hrát trochu naivku, amatérskou fotografku, která vlastně ani moc neví, co fotí. Když jsem fotila v roce 1988 v Praze demonstrace, estébáci mi prostě vytahali filmy a vůbec se se mnou ne bavili. To se mi v Rusku nikdy nestalo, i když jsem třeba platila nějakou pokutu, tak jsem to vždy nějak uhrála a fotografie ubránila.

Ani jednotliví vojáci neměli s focením problém?

Ne, to se mi nestalo. Zažila jsem jen jednu nepříjemnou situaci, v dubnu 1991, krátce poté, co David Černý přetřel narůžovo smíchovský tank. Fotila jsem na milovickém nádraží, odkud odjížděly transporty do Moskvy. A najednou ke mně přišel

nějaký důstojník se dvěma vojáky se samopaly, že musím okamžitě odejít. Tak jsem se ohradila, že to nejsou kasárna, ale veřejné nádraží, a on se rozčílil: „Víte, co jste provedli, toho budete jednou litovat, že jste znesvětili památník osvobození!“ Úplně to s ním cloumalo.

Abych je nefotila, mi jednou řekli pouze nějakí Češi, kteří ze skládky, kde Rusové likvidovali nepotřebné harampády, vybírali staré vojenské kabáty a nakládali si je do auta.

Některé vaše fotky působí trochu stylizovaně, třeba známý snímek vojáka, který stojí v pozoru pod hodinami. Domlouvala jste si to s ním?

To byl vchod do ubikací a on tam stál na stráži. Chvilí jsem se s ním bavila a pak mu řekla: „Já si tě vyfotím.“ A on, že jo, a bylo. Podobně vznikla třeba

fotografie vojáků v kotelně. Když jsem měla zajímavé pozadí, tak jsem čekala, až se před ním začne něco zajímavého dít.

Navázala jste s někým z těch focených nějaký kontakt?

Ne, ani jsem o to neusilovala. Oni byli všichni dost nedůvěřiví.

Ale na Východ jste nezanevřela.

Když jsem dodělala projekt o odchodu sovětských vojsk, tak jsem se vydala fotit Podkarpatskou Rus. Myslela jsem si, že když nám ji Stalin sebral, tak ji teď dostaneme zpátky, a chtěla jsem být u toho. Ale velmi brzy jsem z toho vystřízlivěla, pochopila jsem, že ji asi zpět nedostaneme, a zaměřila jsem se spíše na to, jak tam žijí normální lidé. Také jsem se vrátila do Ruska a dokončila svůj projekt *Rusové*.

Jak Rusové reagovali na vaše fotky?

Někdy v roce 2004 vznikl projekt výstavy „tři O“: *Osvobození, okupace, odchod*. Původně měla být v Moskevském domě fotografie, ale ukázalo se to jako úplně neprůchodné. Spojování roku 1945 a 1968 považují Rusové za hlubokou urážku. Když jsme to realizovali o čtyři roky později v Praze, tak i tady se objevily negativní reakce ze strany některých Rusů.

Dana Kyndrová v době, kdy fotografovala odchod sovětských vojáků

Foto: Karel Cudlín, archiv Dany Kyndrové

Ruský pohled na dějiny je jiný. K roku 1968 tam mají v učebnicích dvě věty o tom, že jsme se chtěli odpoutat, takže museli zasáhnout. Jednou jsem fotila v jedné vesnici na Urale, šla jsem si do konzumu koupit pivo a potkala tam nějakého chlapa, který už měl dost upito. Ptal se, odkud jsem, a když jsem řekla, že z Československa – v Rusku vždy říkám, že z Československa – tak on se začal

hrozně omlouvat: „*To byla chyba, že jsme tam byli,*“ div si přede mnou neklekl. Lidé, co tam byli kolem, vůbec netušili, o čem je řeč. Spíše se ale člověk dnes v Rusku setká s tím, že na zmínku o roku 1968 lidé reagují slovy: „*To způsobili Židi, aby proti sobě poštváli bratrské slovanské národy.*“

Jak jste se vůbec dostala k focení? Pod vlivem své matky, fotografky Libuše Kyndrové?

Ano, přivedla mě k tomu matka, která mě nasměrovala k živé fotografii.

Co to vlastně na začátku sedmdesátých let, kdy jste začínala, obnášelo? Musela jste si sama filmy vyvolávat, zvětšovat?

Samozřejmě. Nejdříve v koupelně, pak ve sklepě jsme měli komoru, to tenkrát jinak nešlo. Bylo to dobrodružné a napínavé, protože jste nikdy nevěděli, co na filmu najdete. Dnes, když to naflákáte digitálem, je to trochu nuda. Navíc materiál byl drahý, takže se u focení více myslelo. Maturovala jsem v roce 1974, a kdyby byla jiná doba, tak bych chtěla studovat žurnalistiku, ale tehdy to fakt nepřipadalo v úvahu, takže jsem nakonec šla na překladatelství a tlumočnictví

S rodiči v Alžírsku v polovině šedesátých let

Foto: archiv Dany Kyndrové

na francouzštinu a ruštinu. Máma si myslela, že režim nemůže vydržet, takže mě podporovala třeba i ve focení tehdejších manifestací. To bude jednou skvělý dokument doby, říkala. A měla pravdu.

Měla jste nějaké fotografické vzory?

Byl jím pro mě hlavně Miloň Novotný, který fotil živou fotografií, maminka ho znala z šedesátých let, kdy pracovala v měsíčníku *Československá fotografie*, takže mi o něm pořád vyprávěla. Když jsme se asi měsíc před listopadem '89 seznámili osobně, tak byl úplně v šoku, co všechno o něm vím. Dnes spravují jeho pozůstalost a snažím se z ní vydávat knížky. Ze zahraničních samozřejmě Magnum, Cartier-Bresson a další.

Dana Kyndrová (1955)

Dcera fotografky Libuše Kyndrové (1930–2018). Její otec Antonín Kyndr (1930–2002) byl volejbalovým trenérem, díky čemuž mohla v letech 1964–1966 žít v Alžírsku a v roce 1975 v Togu, kde trénoval národní družstva. Fotografovat začala v osmnácti letech. Vystudovala překladatelství a tlumočnictví francouzštiny a ruštiny na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze a do roku 1992 tyto jazyky vyučovala na ČVUT a AMU. Od sedmdesátých let jezdila do Sovětského svazu, kde dokumentovala běžný život Rusů. Za normalizace fotografovala tehdejší masové rituály jako prvomájové manifestace či spartakiády. Od devadesátých let působí jako fotografka a kurátorka na volné noze, řadu let pracovala také jako turistická průvodkyně, zejména v Africe a Rusku. Kromě záznamů z odchodu Sovětských vojsk vytvořila i řadu dokumentárních fotografických cyklů, v nichž zachytila například ženy, poutní místa nebo pražské bezdomovce.

pd

V roce 1975 v Togu

Foto: zx archiv Dany Kyndrové

